

ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 7, Sayı: 87, Ocak 2019, s. 371-382

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.16992/ASOS.14659>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date

19.12.2018

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date

25.01.2019

Doç. Dr. Müge YUKAY YÜKSEL

Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Pdr Ana Bilim Dalı
muge.yuksel@marmara.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi Simel PARLAK

Okan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Pdr Ana Bilim Dalı
simelparlak@gmail.com

Araş. Gör. Çiğdem DEMİR ÇELEBİ

Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Pdr Ana Bilim Dalı
cigdem.demircelebi@gmail.com

EBEVEYN TUTUMLARI, EMPATİ VE OTORİTERYEN EĞİLİMLER ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ¹

Öz

Bireyin otoriteryen eğilimleri, empati düzeyleri ve anne baba tutumlarına yönelik algısı arasındaki ilişkiyi inceleyen bu çalışmada niceliksel ve ilişkisel model kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemi Marmara Üniversitesi lisans öğrencileri arasından küme örnekleme yöntemi ile belirlenen 293 öğrenciden oluşmuştur. Araştırmada veri toplama araçları olarak Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği- Çocuk Formu (KAET-Ç), Temel Empati Ölçeği, Yeni Genel Otoriteryenizm Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin istatistiksel çözümlemeleri ve analizleri SPSS 15.0 programı aracılığıyla yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda KAET-Ç Formu'nda üniversite öğrencileri tarafından algılanan anne tutumlarının duygusal sıcaklık alt boyutu ile temel empati düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki ortaya konmuştur. Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği- Çocuk Formu (Baba) Duygusal Sıcaklık Tutumu alt boyutu ile Yeni Genel Otoriteryenizm Ölçeği puan-

¹ Bu çalışma Marmara Üniversitesi BAPKO birimi tarafından desteklenen bir projedir. Proje başvuru numarası:Egt-a-120917-0569'dur.

ları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Örneklem grubundaki öğrencilerin Yeni Genel Otoriteriyenizm Ölçeği'nden aldıkları puanlarla Temel Empati Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla yapılan Pearson analizi sonucunda değişkenler arasındaki ilişki anlamlı bulunmamıştır.

Anahtar kelimeler: Ebeveyn tutumu, empati, otoriteriyen eğilim.

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN PARENTAL ATTITUDES, EMPATHY AND AUTHORITARIAN TENDENCY

Abstract

In this study which examines the relationships between individual's authoritarian tendencies, empathy levels and perception of parental attitudes, a quantitative and relational model was used. The sample of the study consisted of 293 students who were determined by cluster sampling among Marmara University undergraduate students. In the study, EMBU-C (Egna Minnen Barndoms Uppfostran), Basic Empathy Scale, New General Authoritarianism Scale were used. The statistical analysis and analysis of all data encoded in the computer were done by SPSS 15.0 program. As a result of the analyzes, a positive meaningful relationship was found the EMBU-C Emotional Warmth (Mother) subscale scores and students' basic empathy levels. A significant negative correlation was found between the EMBU-C Emotional Warmth (Father) subscale and New General Authoritarianism Scale scores. As a result of the Pearson analysis conducted to determine whether there was a significant relationship between the scores obtained from the New General Authoritarianism Scale and the scores obtained from the Basic Empathy Scale, the relationship between the variables was not found meaningful.

Keywords: Parental attitude, empathy, authoritarian tendency.

Giriş

Ailede ortaya konulan tutum ve davranışlar, ailenin etkileşim biçimleri ve ebeveynlerin çocuğa yönelik tutumları; çocuğun aile içerisindeki yerini ve bunun da ötesinde yaşam karşısında alacağı konumu belirlemede önemli bir role sahiptir. Bu açıdan ebeveyn tutumlarını ve bunun çocuk açısından etkilerini bilmek toplumsal yaşam açısından da önem arz etmektedir. Bireyin iyilik hali, kişiliği ve ruhsal sağlığındaki etkileri nedeniyle ebeveyn tutumları, psikoloji dünyasında önemli bir alan olarak görülmeye devam etmektedir (Perris, 1994). Rohner (1975) tarafından geliştirilen Ebeveyn Kabul-Red Kuramında ebeveyn çocuk ilişkisi kabul ve reddin olduğu iki uç uzantı arasında açıklanmaktadır. Kuram çocuğun ebeveyn tutumlarından olan reddedici bir tutumla karşılaştığında; bağımlılık, yalnızlık duygusu hissetme, umutsuzluk, öfke, yetersizlik hissi, saldırganlık, olumsuz özsayıgı duyguları yaşayabileceğini belirtmektedir (Khaliqu, & Rohner, 2002). Çocuk yetiştirme alanında ebeveyn tutumları, demokratik tutum ve kontrol odaklı tutum olmak üzere iki ana eksen üzerinde ilerlemektedir. Ebeveyn ve çocuk arasında güçlü bir iletişimin olması, çocuğun aile karar sürecine katılımı, çocuğun bağımsızlığının teşvik edilmesi vb. özellikler sergileyen ailelerin demokratik bir tutuma sahip olduğu belirtilmektedir. Çocuklarını kısıtlayan ve disipline etme sürecinde çok az dirençle karşılaşan ailelerin ise kontrolcü bir tutuma sahip olduğu ifade edilmektedir. Demokratik bir aile ortamında büyüyen çocukların sosyal olarak kendilerini ifade etme ve hedeflerine ulaşmada daha etkin olduğu

görülmektedir. Kontrol edici bir tutumun benimsendiği ailelerde ise çocukların itaatkâr, saldırgan, sabırsız ve korkulu oldukları görülmektedir. Otoriter ebeveynlerin, çocuklarının davranışlarını ve tutumlarını mutlak bir standartlar kümesine göre şekillendirmeye, kontrol etmeye ve değerlendirmeye çalıştıkları belirtilmektedir. Bu ailelerde değer, itaat, otoriteye saygı, çalışma, gelenek ve düzenin korunmasının önemli olduğu, sözel olarak çocukların karşılık vermelerine ilişkin cesaretlerinin kırıldığı ve bu ailelerin bazen çocuklarını reddettiği görülmektedir (King, 1985). Otoriter ebeveynlerin çocuğu disipline etmek için cezalandırıcı bir tutum benimsemesi, çocukların farklı etnik, dinsel, ırksal ve yaşam tarzına sahip insanlara yönelik yargılayıcı bir tutum gelişmesine neden olmaktadır (Rasmussen, 2004).

Ebeveyn tutumlarının bireyin otoriter eğilimleri ve empati becerisi açısından önemli bir etkiye sahip olduğu düşünülmektedir. Doğum süreci ile başlayan ve anne çocuk arasındaki ayrışma ve sonrasında babanın yası (babanın adı ile süperegönün gelişmesi) ile gerçekleşen ayrışma sürecinde ortaya çıkan ve ben'in öteki üzerinden tanımlanması süreci bireyde sosyal ilişkiler yoluyla biz ve onlar şeklinde tanımlanan sosyal kategorizasyonla önyargılı düşüncenin temeli atılmaktadır (Gürel, 2011). Adorno (1950) tarafından önyargılı kişilik olarak tanımlanan otoriteryen kişilik kısaca toplumsal denetimin içselleştirilmesi, itaat ve boyun eğmeden haz alarak kendi toplumsal uyumunu gerçekleştirme çabası olarak tanımlanmaktadır. Dışsal toplumsal baskı ile itkilerin içsel bastırılışı bireyin otoriteye ve onun psikolojik aracısı üst benliğe ilişkin tutumunu irrasyoneleştirmektedir. Otoriteryen bireylerin aşırı uyumcu, önyargılı, otoriteye itaat gösteren, katı ve baskılanmış bir kişilik yapısına sahip oldukları görülmektedir (Demir ve Derelioğlu, 2010).

Allport otoriteryen eğilime sahip bireylerin önyargılı olduğu ve bu bireylerin aslında ego zayıflığı, güvensizlik, korku, anksiyete, içsel çatışmalarla baş etmede yetersizlik, dış dünyadaki değişimin ve belirsizliğin tehdit olarak algılamaya benzer özellikler sergilediklerini belirtmektedir. Allport güvensizlik, anksiyete ve tehdidin otoriteryen kişiliğin karakteristik özelliklerini ürettiğini ifade etmektedir (Duckitt, 2005). Maslow otoriteryen eğilimde olan bireylerin düşmanlık, nefret, önyargı, nezaketin zayıflıkla özdeşleşmesi, gücün temel alınması, insanları kullanma eğilimi, sadist mazoşist eğilim, güçlü suçluluk duygusu ve çatışmaların yaşadığını belirtmektedir (Maslow, 1943). Psikanalitik kuram, iki zıt kutup arasında işleyen bilişsel yapıya sahip olan otoriteryen eğilimin erotik-obsesif psişik bir çatışma olduğunu ileri sürmektedir. Katı bir bilişsel yapıya sahip bu bireyler ego zayıflığı nedeniyle otoriteye itaat etmektedir. Ego zayıflığı otoriteryen bireylerin ayrımcı bir bakış açısı ile düşünüp hareket etmesine ve ötekileştirme ve düşmanca tutum geliştirmesine neden olmaktadır (Hasta ve Dönmez, 2009).

Kohut'un Kendilik Psikolojisi ebeveynlik, empati, otoriteryenlik ve saldırganlık arasındaki ilişkiye dair bir çerçeve sunmaktadır. Empatinin gelişiminde, "yeterince iyi" ebeveynlik dediği ebeveynliğin önemli bir yeri bulunmaktadır. Kohut için psikolojik sağlık; sevgi ve empatik olma ve sağlıklı kişilerarası ilişkilere girme yeteneğini de içerir. Birey birincil narsizm dengesinde bir bozukluk yaşadığı durumda, kaybetmiş olduğu narsistik mükemmellik deneyiminin (büyükleme kendilik) bir parçasını koruyabilmek için o mükemmelliği arkaik bir kendilik nesnesine, idealleştirilmiş ebeveyn imagosuna devretmektedir. İdealleştirilmiş ebeveyn imagosunun örseleyici bir biçimde kaybedilmesi ile veya örseleyecek bir düş kırıklığına uğratırsa kişiliğin belirli narsistik kısımlarında bozukluğa neden olmaktadır. Narsisizmde ilk örseleme ilk kendilik nesnesi olan anne tarafından çocuğun gereksinimleri karşılanmadığında, eşduyum yaşanmadığında, ağır bir düş kırıklığı yaşattığında olmaktadır. Kendilik nesnesi anne ile başlayıp odipal ebeveynle doğru genişlemektedir. Bakım veren çocuğun narsistik gereksinimlerini ayna-

layabildiğinde (büyüklenmeci kendilik karşılık bulup işlenerek geri döndüğünde), eş duyumsal olarak kabul ettiğinde, gerçekçi sınırlarını gören çocukta dönüşüm gerçekleşmektedir. Eğer yaşanan örselenme ağırsa ve çok erken dönemde meydana gelmişse genel bir yapı zayıflığına neden olmakta; preodipal dönemde yaşantılanmışsa ruhsal aygıtın dürtüleri denetleyen, yönlendiren, yansızlaştıran temel dokusunun oluşmasını durdurabilmektedir (Kohut, 1998). Bu ihtiyaçların karşılanmasında ebeveynlerin aşırı başarısızlığı narsistik yaralanmaya, utanç temelli öfke eğilimine ve başkalarına karşı empati kuramamaya yol açmaktadır. Daha önce karşılanmamış ihtiyaçların karşılanmasına çalışılırken, narsistik olarak yaralanan kişiler, Kohut'un kuramsallaştırdığı gibi, öz ihtiyaçlarındaki boşlukları doldurmak için otoriter figürlere karşı eğilim geliştirmektedir. Otoriter bir tutum benimsemiş ailelerde fiziksel ceza yaygın olarak kullanıldığı ve böyle ailede büyüyen çocukların sağlıklı bir duygusal gelişim göstermedikleri görülmektedir. Olumsuz koşullarda/suistimal edilen/ büyüyen çocukların başkalarına karşı empati geliştirmede zayıf oldukları ve daha saldırgan bir tutuma sahip oldukları görülmektedir (Rasmussen, 2004).

Dökmen (1998), empatinin insanları birbirine yaklaştırdığını insanlar arası iletişimi kolaylaştırıp güçlendirdiğini ifade etmektedir. Empatik tutum açısından zayıf özellikler gösteren bireylerin saldırganca davranışlar sergilediği ve istismar etme eğiliminin güçlü olduğu görülmektedir (Gruen, 2012). Bilişsel ve duygusal olmak üzere iki boyutu bulunan empatinin, bilişsel boyutu karşıdakinin bakış açısıyla bakabilmeyi tanımlarken; duygusal boyut ise karşıdakinin yaşadığı duyguları hissetmek ve bunu karşıdakine iletebilmek olarak tanımlanmaktadır (Staub, 1987). Empati kişilerarası ilişki içinde ortaya çıkmakta, bilgi ve duygu aktarımıyla ilişkileri güçlendirme ve anlayışı geliştirmeye yol açmaktadır (Starcevic & Piontek, 1997).

İlgili alan yazın incelendiğinde, yurt içinde (Alkış, 2015; Gülay ve Önder, 2007; Köseoğlu, 2013) ve yurtdışında (King, 1985; Murphy, 1994; Rasmussen, 2004) ebeveyn tutumları ile çocukların empati becerisi arasındaki ilişkiye yönelik çalışmaların yapıldığı ve bu çalışmalarda otoriter ebeveyn tutumlarına da bakıldığı görülmektedir. Ancak bireydeki otoriteryen eğilim, empati ve bireyin ebeveyn tutumlarına yönelik algısına dair ilişkiyi içeren bir çalışmaya rastlanmadığı görülmektedir. Empati duygusunun zayıf olması düşmanca tutumların yoğunlaşmasına neden olduğu ve anne baba tutumlarının bireyin otoriteryen ve empati becerilerini geliştirmedeki önemli rolü göz önüne alındığında bu çalışmada ebeveyn-çocuk etkileşiminin çocuğun gelişimi üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bireyin empati ve otoriteryen eğilimlerinin gelişimi ve seviyesinde ebeveyn tutumlarının etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Bireyin otoriteryen eğilimleri, empati düzeyleri ve bireyin anne baba tutumlarına yönelik algısı arasındaki ilişkiyi inceleyen bu çalışmada, değişkenler arasındaki ilişkileri incelemeye yönelik niceliksel ve ilişkisel model kullanılmıştır. İlişkisel tarama modelleri iki ve daha fazla değişken arasındaki ilişkilerin betimlendiği ve ilişkilerin derecesinin analiz edildiği araştırmalardır. İlişkisel tarama modelinde bir değişkene ilişkin elde edilen bilgilerden hareketle diğer değişken veya değişkenlerdeki durum kestirilmektedir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013; Karasar, 2009). Çalışmada ebeveyn tutumları, empati ve otoriteryen eğilimler değişkenleri arasındaki ilişkiler ilişkisel tarama modeli ile incelenmiştir.

Evren ve Örneklem

2016-2017 eğitim- öğretim yılı Marmara Üniversitesi lisans öğrencileri arasından küme örnekleme yöntemi ile belirlenen 303 öğrenciye uygulanmış bu verilerden geçerli bulunan 293'ü analize tabi tutulmuştur.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada gerekli olan veriler aşağıdaki araçlarla toplanmıştır:

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu”nda öğrencilerin demografik yapısını tanımak amacıyla yaş ve okudukları bölüme ilişkin sorulara yer verilmiştir.

Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği- Çocuk Formu (KAET-Ç)

Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği- Çocuk Formu (KAET-Ç), Arrindell ve arkadaşları (1999) tarafından geliştirilen, yetişkinlerin çocukken anne-babalarının kendilerine yönelik davranış biçimlerine ilişkin algılarını değerlendiren EMBU-C'nin (Egna Minnen Barn-doms Uppfostran) 23 maddelik kısa formudur. Ölçekte reddedici, aşırı koruyucu tutumlar ve duygusal sıcaklık olmak üzere üç temel boyut bulunmaktadır. KAET-Ç'nin Türkçe formunun psikometrik özellikleri Dirik ve arkadaşları (2004) tarafından test edilmiştir. Dirik, Yorulmaz, ve Karancı (2015) tarafından geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılan ölçeğin Cronbach alfa değerleri incelenmiştir. İç tutarlılık değerleri Algılanan baba tutumları için duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk ve reddedicilik için sırasıyla 0,79, 0,73, ve 0,71; algılanan anne tutumları için iç tutarlılık katsayıları ise duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk ve reddedicilik için sırasıyla 0,75, 0,72, ve 0,64'tür.

Temel Empati Ölçeği

Temel Empati Ölçeği Jolliffe ve Farrington (2006) tarafından geliştirilmiş, bilişsel empati (9 madde) ve duygusal empati (11 madde) alt boyutları olan Likert tipi beşli derecelendirmeli 20 maddelik bir ölçektir. Negatif puanlı 8 madde (reversed items) ters çevrilerek toplam puan elde etmek için 20 madde toplanır. Cronbach alfa duygusal boyut için .76 ve bilişsel boyut için .80 bulunmuştur. İç tutarlılık katsayılarına bakıldığında ise duygusal empati boyutunun iç tutarlılık katsayısı ($\alpha=.76$) bilişsel empati boyutunun iç tutarlılık katsayısından ($\alpha=.80$) olarak bulunmuştur (Topcu, Baker, & Çapa Aydın, 2010).

Yeni Genel Otoriteriyenizm Ölçeği

Ölçek, Adorno'nun F-Ölçeğinin uyarlanmasına dayanmaktadır. 18 maddeden oluşan beşli likert stilindeki ölçeğin Türkiye uyarlaması Gümüş ve Gömleksiz (1999) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin 18 maddesinden elde edilebilecek puanlar 18 ile 95 arasında değişmektedir ve ölçekten elde edilen yüksek puan yüksek düzeyde otoriteriyen eğilimleri, düşük puan ise düşük düzeyde otoriteriyen eğilimleri göstermektedir. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0.88'dir (Akt. Demir ve Derelioğlu, 2010).

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının uygulandıktan sonra kişisel bilgi formu ve uygulanan ölçeklere ait cevap kâğıtları kontrol edilerek geçersiz bulunan cevap kâğıtları değerlendirme dışı bırakılmıştır. Elde edilen veriler bilgisayarda kodlanarak ve istatistiksel çözüm-

lemeleri SPSS 15.0 programında yapılmıştır. Araştırmada verilerin analizinde aritmetik ortalama, (x) standart sapma (s), frekans (f), yüzde (%), Pearson Moment çift yönlü korelasyon analizi (r) tekniklerinden yararlanılmıştır.

Bulgular

Bu kısımda araştırmanın alt problemlerini sınamak amacıyla yapılan istatistiksel analiz bulguları tablolastırılarak sunulmuştur.

Tablo 3. Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği- Çocuk Formu (Anne) Reddedici Tutumlar Alt Boyutu Puanları ile Temel Empati Ölçeği ve Yeni Genel Otoriteriyenizm Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkiler

	a	b	c	d	e	f	2	3
1.KAET								
1a. KAET Anne Red.	459**	522**	07**	259**	14**	064	,037	-
1b. KAET Anne Aş. Kor.			,078	62**	724**	,099	114	,011
1c. KAET Anne Duy. Sıc.				,300**	,045	80**	167**	,027
1d. KAET Baba Red.					409**	,542**	,051	023
1e. KAET Baba Aş. Kor.						,106	001	,070
1f. KAET Baba Duy. Sıc.							085	,128*
2. TEÖ								,019
3. YGOÖ								

*p<.05, **p<.01

Tablo 3'te görüldüğü üzere, Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği- Çocuk Formu (Anne) Reddedici Tutumlar ile Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği- Çocuk Formu (Anne) Aşırı Koruyucu Tutumlar ($r=,459$; $p<,01$), Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği- Çocuk Formu (Anne) Duygusal Sıcaklık Tutumu ($r=,522$, $p<,01$), Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği- Çocuk Formu (Baba) Reddedici Tutumlar ($r=,507$, $p<,01$), Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği- Çocuk Formu (Baba) Aşırı Koruyucu Tutumlar ($r=,259$, $p<,01$) ve Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği- Çocuk Formu (Baba) Duygusal Sıcaklık Tutumu ($r=,314$, $p<,01$) pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği - Çocuk Formu (Anne) Aşırı Koruyucu Tutumlar alt boyutu ile Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği- Çocuk Formu (Baba) Reddedici Tutumlar ($r=,262$, $p<,01$) ve Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği- Çocuk Formu (Baba) Aşırı Koruyucu Tutumlar ($r=,724$, $p<,01$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği- Çocuk Formu (Anne) Duygusal Sıcaklık Tutumu alt boyutu Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği- Çocuk Formu (Baba) Reddedici Tutumlar ($r=-,300$, $p<,01$) alt boyutu ile negatif yönde anlamlı ilişki ortaya koyarken; Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği- Çocuk Formu (Baba) Duygusal Sıcaklık Tutumu ($r=,680$, $p<,01$) ve Temel Empati Ölçeği ($r=,167$, $p<,01$) ile pozitif yönde anlamlı ilişki oluşturmuştur. Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği- Çocuk Formu (Baba) Reddedici Tutumlar alt boyutu ile Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği- Çocuk Formu (Baba) Aşırı Koruyucu Tutumlar ($r=,409$, $p<,01$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki tespit edilirken Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği- Çocuk Formu (Baba) Duygusal Sıcaklık Tutumu ($r=-,542$, $p<,01$) arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği- Çocuk Formu (Baba) Duygusal Sıcaklık Tutumu alt boyutu ile Yeni Genel Otoriteriyenizm Ölçeği puanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=-,128$, $p<,05$). Örneklem grubundaki öğrencilerin Yeni Genel Otoriteriyenizm Ölçeği'nden aldıkları puanlarla Temel Empati Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla yapılan Pearson analizi sonucunda değişkenler arasındaki ilişki anlamlı bulunmamıştır ($r=-,019$; $p>,05$). İki değişken arasında anlamlı yönde ilişki bulunmadığı için araştırma kapsamında yapılması planlanan regresyon analizine geçilmemiştir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin ebeveyn tutumları, empati ve otoriteriyen eğilimleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkiler Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği- Çocuk Formu'nun algılanan anne ve baba tutumları için ayrı ayrı alt boyutları ele alınarak analize tabi tutulmuştur. Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği- Çocuk Formu'nun alt boyutları beklendiği üzere kendi aralarında anlamlı ilişkiler oluşturmuştur. Bu sonuç, ilgili alt boyutların tek bir ölçme aracını teşkil etmesi gereği doğal görünmektedir.

Çalışmada elde edilen bulgular, literatürdeki ebeveyn tutumları ve çeşitli sosyal beceriler arasında anlamlı ilişkilerin bulunduğu bilgisi ile paralellik göstermektedir (Ogelman, & Gülay, 2007; Ogelman, Önder, Seçer, & Erten, 2013; Sümer, Aktürk, & Helvacı, 2010; Yılmaz, 2014). Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği- Çocuk Formu'nda üniversite öğrencileri tarafından algılanan anne tutumlarının duygusal sıcaklık alt boyutu ile temel empati düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki ortaya konmuştur. Anne, çocuğun dünyayı algısal düzeyde inşa etmesi için en önemli ve birincil kaynaktır. Annenin fiziksel ve manevi desteği bebeğin dünyayı algılayışının resmini çizmektedir. Bireyin kendiyle ve başkalarıyla olan ilişkisinde anne en önemli figürdür (Cori, 2018). Bu açıdan bakıldığında annenin duygusal sıcaklığı ile empati arasındaki ilişki anlamlı görünmektedir. Literatürde gerçekleştirilen araştırmalar da bu sonucu doğrular niteliktedir (Barnett, King, Howard, & Dino, 1980; Browne, 2010; Moreno, Klute, & Robinson, 2008).

Araştırmada algılanan anne duygusal sıcaklığı ile empati arasında ilişki tespit edilirken babadan algılanan duygusal sıcaklıkla empati arasında ilişki bulunmamıştır. Duygusal gelişimin gerçekleşmesinde her iki ebeveynin de etkili olduğu bilinirken (Richaud, Lemos, & Oros, 2014) bu çalışmada empatinin annenin duygusal sıcaklığı ile ilişkilenmiş olması anne- çocuk ilişkisinin babaya nazaran daha yoğun olduğu ilk 2 yıla dikkat çekmektedir. Bebeğin yaşamının ilk 2 yılı, bireyin bütün ilişkileri için temel teşkil eden bağlanma stillerinin gelişmesi açısından önemli bir süredir. Annenin (ya da temel bakım verenin) bebekle kurduğu ilişki bebeğin kendini algı-

laması ve diğerleriyle ilişkileneşine temel hazırlamaktadır (Bowlby, 1982). Bowlby (Tüzün ve Sayar, 2006)'ye göre anne ile kurulan sağlıklı ilişki bireyin dünyayı ve 'öteki'leri keşfetmesi açısından önemlidir. Çocukların empatik gelişimlerinin incelendiği araştırmalarda da bebeklerin ilk empatik deneyimlerini temel bakım verenle öğrendikleri, önce onların duygularını fark ettikleri bilgisine ulaşılmaktadır (Browne, 2010; Burlingham, 1967; McDonald, & Messinger, 2011). Ancak annesi ile güvenli bir bağlanma oluşturan çocuklar dünyaya güvenir ve diğerleriyle sağlıklı ilişkiler kurulabilir. Bu açıdan bakıldığında anneden algılanan duygusal sıcaklığın dünyayı keşfetme için bir güven oluşturmalarının empati ile ilişkili çıkması anlamlı görünmektedir. Bununla birlikte araştırmadan elde edilen empati ve anneden algılanan duygusal sıcaklık boyutunun ilişkili çıkması, anne- çocuk arasındaki bağın empatinin gelişmesi açısından da önemli olduğunun altını çizmektedir.

Bowlby (1982)'ye göre bağlanma, seçilmiş ayrıcalıklı bir figüre olması ile "monotropic" iken ve bu figür sıklıkla anne iken diğer taraftan monotrophy, mutlak koşul olmadığı annenin yerleşik önceliğinin yanında babaların çocuğun bakımını üstlenmeleri durumunda, ana bağlanma figürü olabilecekleri belirtilmektedir. Bu savdan hareketle ülkemizdeki gelenekselleşmiş toplumsal cinsiyet rollerinin getirisi olan anne ile daha yakın baba ile daha uzak ilişkilerin bulunmasının baba ile duygusal yakınlığın oluşmasında ve bu açıdan empatinin gelişiminde de olumsuz etkisi olduğu; güvenli bağlanma, sağlıklı bireylerin gelişimi ve sağlıklı aile ilişkileri açısından bakım veren ebeveynlerin çocuğa ilişkin sorumluluk ve ilişkilerinin düzenlenmesinde özellikle baba çocuk ilişkisine yönelik programların oluşturulmasının önemi görülmektedir.

Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği- Çocuk Formu'nda algılanan baba tutumlarının duygusal sıcaklık alt boyutu üniversite öğrencilerinin temel empati düzeyleri ile ilişkileneşirken Yeni Genel Otoriteriyenizm Ölçeği'nden elde edilen puanlarla negatif yönde anlamlı bir ilişki göstermiştir. Bu sonuç, babasından daha fazla duygusal sıcaklık görmüş/ görmekte olan üniversite öğrencilerinin daha az otoriteriyen eğilimlere sahip olduğu şeklinde açıklanabilir. Ayrıca daha yüksek otoriteriyen eğilimler gösteren üniversite öğrencilerinin babalarından daha az duygusal sıcaklık aldıkları söyleneşebilir. Literatürde baba ile kurulan ilişki ile otoriteriyenlik eğilimi arasındaki ilişkinin incelendiği diğer araştırmalara bakıldığında babalıkla otorite kavramının ilişkilendirildiği dikkat çekmektedir. Rus annelerin eşlerini baba rolüyle değerlendirdiği bir araştırmada kadınların eşlerini çocukların yetişmesinde kararları almaktan ve kuralları takip etmekten sorumlu birer birey olarak algıladıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Rus anneler, babaları çocukların ahlaki gelişimlerinden de sorumlu tutarken kendi rollerini babaların verdiği kararlar doğrultusunda çocuğun eğitiminden sorumlu uygulayıcılar olarak nitelemiştir (Bezrukova, & Samoylova, 2015). Fazel (2017) tarafından Güney Afrika'da gerçekleştirilen bir araştırmada babalık kavramının "evin patronu" ve "geminin kaptanı" gibi otoriteye işaret eden kavramlarla tanımlandığı görülmektedir.

Babası tarafından sevgi ile kabul alamayan çocukların babaya uyum göstererek varlığını sürdürmeye devam etmesi literatürde de vurgulanan bilgilerdendir. Transaksiyonel Analiz'in kurucusu Eric Berne bu çocukları Uygulu Çocuk (UÇ) olarak tanımlamaktadır (Özerk, Ada ve Özerk, 2018). Ebeveynlerinden sürekli onay mesajları alan Uygulu Çocuklar ya her şeye rıza gösteren uygulu biri ya da her şeye isyan eden asi biri olarak yaşamlarını sürdürme eğilimindedirler. Ebeveynlerinden sürekli eleştiri alan bireylerin Uygulu Çocuk ego durumunu geliştirmesi olasılığı oldukça yüksek görünmektedir (Gültekin ve Voltan-Acar, 2004). Mendel (2005) bireyin otoriteye karşı olumsuz duygular beslemesine karşın ona uyumlu davranış göstermeye devam etmesini terk edilme korkusu ile açıklamaktadır. Buna göre çocuğuna duygusal sıcaklık

göstermeyen ve güvenli bir bağ kurmayan babanın kendisini terk etmesini önlemek isteyen çocuğunun uyumlu davranışa yöneleceği düşünülebilir. Bu baba onu daima eleştirmekte ve var olduğu gibi kabul etmemekte, çocuk da aradaki bağı sağlamak için uyumlu davranmak zorunda kalmaktadır. Bu tip bağlanma kaygılı bağlanma tipini de yansıtmaktadır. Kaygılı bağlanan birey, aradaki bağı yitirmemek için otorite olarak gördüğü ya da bağ kurmak istediği kişinin tüm isteklerini kendini feda ederek karşılayabilmektedir (Levine, & Heller, 2018). Yaka (2011) tarafından gerçekleştirilen ve Türkiye'nin değişik devlet ve üniversite hastanelerine başvuran ve DSM-IV tanı kriterlerine göre depresyon, anksiyete, yeme bozukluğu ve madde bağımlılığı tanımları almış kişilerin bağlanma, erken döneme yönelik şemalar, öz-yönetim ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkilerinin incelendiği tezde örneklemin duygusal yoksunluk seviyeleri ile kendini feda etme şeması arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Babanın otorite ile ilişkilendirildiği Güney Afrika'da bireylerin babayı bir rol model olarak aldıkları görülmektedir. Babanın rol model alınmasıyla otorite olarak nitelendirilen babalık kavramının kuşaklar arasında aktarıldığı düşünülmektedir (Fazel, 2017). Duriez ve Soenens (2006)'e göre otoriteriyen eğilimler özellikle geç ergenlik yıllarında gelişmektedir. Bu veri ve araştırma bulguları bir arada incelendiğinde çocukların babalarından kişilik ve kimlik kazanımının etkin biçimde şekillendiği ergenlik yıllarında duygusal sıcaklık almalarının önemli olduğu söylenebilir.

Araştırmada Temel Empati Ölçeği ile Yeni Genel Otoriteriyenizm Ölçeği'nden elde edilen puanlar arasında herhangi anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Duriez ve Soenens (2006) tarafından kişilik, kimlik türleri ve otoriteriyen eğilimler arasındaki örüntünün incelendiği araştırmada bireyin dışadönük olması ile otoriteriyenlik arasında herhangi bir ilişki olmadığı görülmüştür. Demir ve Derelioğlu (2010) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise otoriteriyenizm ile kural yönelimi dışında herhangi bir kimlik ya da kişilik tipinin ilişkili olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bireyin otoriteriyen olma eğilimi, bireyin çevresel etmenlerden etkilenmesinden dolayı tamamıyla içsel süreçler ve diğer sosyal becerilerle açıklanamayabilmektedir (Ekşi, Parlak ve Sevim, 2016). Pratto ve arkadaşları (1994) tarafından gerçekleştirilen araştırmada önyargı ile empati arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. MacFarland (2001) da önyargı ile empati arasında güçlü bir ilişki bulmuştur (Akt., Bäckström, & Björklund, 2007). Dereli ve Aypay (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise empatinin bireyin hoşgörü seviyesini yordadığı bilgisine ulaşılmaktadır. Literatürde otoriteriyen eğilimler ile empati arasında doğrudan bir ilişkiye rastlanmamakla birlikte dolaylı yordayıcıların olduğu söylenebilir. Bununla birlikte empati ve otoriteriyen eğilimler arasındaki ilişkinin iyi anlaşılması için araştırmanın daha büyük bir örnekleme yeniden gerçekleştirilmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Adorno, T. W., Frenkel-Brunswik, E., Levinson, D. J., Sanford, R. N., 1950. The Authoritarian Personality. New York: Harper and Row.
- Alkış, B. (2015). Ebeveyn tutumları ile okul öncesi dönem çocuklarının davranış problemleri arasındaki ilişkide çocukların empati ve sosyal beceri düzeylerinin rolü . Yüksek lisans tezi. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Arrindell WA, Sanavio E, Aguilar G ve ark. (1999) The development of a short form of the EMBU: its appraisal with students in Greece, Guatemala, Hungary, and Italy. Pers Individ Dif 27:613–28.

- Bäckström, M., & Björklund, F. (2007). Structural modeling of generalized prejudice: The role of social dominance, authoritarianism, and empathy. *Journal of Individual Differences*, 28, 10–17. DOI: 10.1027/1614-0001.28.1.10
- Barnett, M., King, L., Howard, J., & Dino, G. (1980). Empathy in young children: Relation to parents' empathy, affection, and emphasis on the feelings of others. *Developmental Psychology*, 16 (3), 243-244.
- Bayram, N. (2011). Yapısal eşitlik modellemesine giriş. Ankara: Ezgi Kitabevi
- Bezrukova, O., & Samoylova, V. (2015). The Authoritarian Syndrome in Attitudes and Educational Practices of Russian Parents. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 165, 234 – 240.
- Bowlby, J. (1982). Attachment and loss. New York: Basic Books.
- Browne, E. (2010). The Relationship between empathy in children and their parents. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. <https://digitalcommons.calpoly.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com.tr/&httpsredir=1&article=1008&context=psycdsp> adresinden 20/11/2018 tarihinde edinilmiştir.
- Burlingham, D. (1967). Empathy Between Infant and Mother. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 15 (4), 764–780.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2013). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi
- Demir, İ., ve Derelioğlu, Y. (2010). Gençlerde otoriteryenizmin yordayıcıları olarak kimlik statüleri ve kimlik stillerinin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(1), 99-119.
- Dirik G, Karancı AN, Yorulmaz O (2004) Yetişkinlerin çocukluk anıları ve sosyal kaygı. XIII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışma Kitabı, İstanbul.
- Dirik, P. G., Yorulmaz, P. O., & Karancı, P. A. N. (2015). Çocukluk Dönemi Ebeveyn Tutumlarının Değerlendirilmesi: Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(2), 123-130.
- Dökmen, Ü. (1998). İletişim Çatışmaları ve Empati. İstanbul. Sistem Yayıncılık.
- Duckitt, J. (2005). Personality and Prejudice. J. F. Dovidio; P.E. Glick & L. A. Rudman (Eds.), On the Nature of Prejudice: Fifty Years after Allport (pp. 395-413). UK: Blackwell Publishing
- Duriez, B., Soenens, B., 2006. Personality, Identity Styles and Authoritarianism: An Integrative Study among Late Adolescents. *European Journal of Personality*, 20 (5), 397-417.
- Ekşi, H., Parlak, S., & Sevim, E. (Mayıs, 2016). Investigation of the relationship between personality traits, cognitive closure and authoritarian tendencies. AGP Humanities and Social Sciences Conference'ta sunulan sözel bildiri. Berlin, Almanya.
- Fazel, F. (2017). Responding to the challenge of father absence and fatherlessness in the South African context: A case study involving concerned fathers from the North West Province. *Stellenbosch Theological Journal*, 3 (1), 89–113.

- Gültekin, F. ve Voltan-Acar, N. (2004). Transaksiyonel analizin Türk kültürüne uygulanabilirliği: Kültür açısından eleştirel bakış. *Eğitim ve Bilim*, 29 (133), 28-38.
- Gürel, N. (2011). Kişilik psikolojisi, önyargının psikolojisi ve kamuoyu: Gordon Allport ve Walter Lippmann'ın görüşleri çerçevesinde bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 101-134.
- Hasta, D., ve Dönmez, A. (2009). Yetkecilik ve Bilissel Karmasiklik Düzeyi ile Siyasal Ideoloji Arasındaki İlişki/Relation between Authoritarianism, Level of CognitiveComplexity and Political Ideology. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(64), 19.
- Cori, J. L. (2018) Var olan annenin yokluğu. *Okuyan Us: İstanbul*.
- Karasar, N. (2009). Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel.
- King, J. H. (1985). A Search For Determinants Of The Authoritarian Parenting Style (Order No. 8520600). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (303407759). Retrieved from <https://search.proquest.com/docview/303407759?accountid=16693>
- Kohut, H. (1998). Kendiliğin çözülmesi (Çev. C. Atbaşoğlu, B. Büyükkal, C. İşcan). İstanbul: Metis
- Köseoğlu, A. (2013). İlköğretim dördüncü ve besinci sınıf öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn kabul-red düzeyleri ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Doctoral dissertation).
- Levine, A., & Heller, R. (2018). Bağlanma: Aşk bulmanın ve korumanın bilimsel yolları. İstanbul: Aganta.
- Lown, P., & Guttig, R. S. (2018). A Recipe for Violence?: Authoritarianism, Right-Wing Appeals, and Empathy Regulation.
- Maslow, A. (1943). The authoritarian character structure. *Journal of Social*
- McDonald, N., & Messinger, D. (2011). The Development of Empathy: How, When, and Why. In: Acerbi, A., Lombro, J. A., Sanguineti, J. J. (Eds.) *Free will, emotions, and moral actions: philosophy and neuroscience in dialogue*. London: IF.
- McFarland, S.G. (2001). Prejudiced people: Individual differences in explicit prejudice. Unpublished manuscript, Western Kentucky University.
- Moreno, A., Klute, M., & Robinson, J. (2008). Relational and individual resources as predictors of empathy in early childhood. *Social Development*, 17 (3), 613-637.
- Murphy, S. A. (1994). Parenting styles related to levels of empathy in sixth grade children (Order No. 1361196). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (304193039). Retrieved from <https://search.proquest.com/docview/304193039?accountid=16693>
- Ogelman, H.G., Önder, A., Seçer, Z., & Erten, H. (2013). Anne tutumlarının 5-6 yaş çocuklarının sosyal becerilerini ve okula uyumlarını yordayıcı etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29, 143- 152.
- Önder, A. & Gülay, H. (2007). Annelerin Kabul Red Düzeyi İle Çocuklarının Empati Becerisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(22), 23-30.

- Perris, C. (1994). Linking the experience of dysfunctional parental rearing with manifest psychopathology: a theoretical framework. In C. Perris, W.A. Arrindeu, & M. Eisemann (Eds), Parenting and psychopathology (pp. 3–32). Chichester: John Wiley and Sons
- Rasmussen, E. H. (2004). Empathy, authoritarianism, and aggression in men related to “good enough parenting” and child abuse in the family of origin: A structural equation modeling approach (Order No. 3139902). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (305115962). Retrieved from <https://search.proquest.com/docview/305115962?accountid=16693>
- Richaud de Minzi, M. C. , Lemos, V., & Oros, L. (2014). Empathy in children: Theory and assessment. In Watt, D. & Panksepp, J. (Eds.) Psychology of Empathy. Nova Science Publishers.
- Starcevic, V. And Piontek, CM. (1997). Empathic understanding revisited: Conceptualisation, controversies, and limitations. American Journal of Psychotherapy, 51(3), 317-328
- Sümer, N., Aktürk, E.G., & Helvacı, E. (2010). Anne-Baba Tutum ve Davranışlarının Psikolojik Etkileri: Türkiye’de Yapılan Çalışmalara Toplu Bakış. Türk Psikoloji Yazıları, 13 (25), 42-59.
- Topcu, Ç., Baker, Ö. E., & Çapa-Aydın, Y. (2010). Temel Empati Ölçeği. Temel Empati Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 4(34), 174-182
- Tüzün, O. ve Sayar, K. (2006). Bağlanma kuramı ve psikopatoloji. Düşünen Adam, 19 (1), 24-39.
- Yılmaz, F. (2014). Ortaokul 6.7.8. sınıf öğrencilerinin algılanan ebeveyn tutumları ile sosyal duygusal öğrenme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.